

LAUSUNTO VESIENHOIDON KESKEISISTÄ KYSYMYKSISTÄ

Viite: Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja työohjelma Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueella 2028–2033. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen raportti 78/2023.

Asia: Lausunto

Kiimingin – Jäälin vesienhoitoyhdistys kiittää mahdollisuudesta lausua viitekohdassa sanotusta asiakirjasta sekä siitä, että yhdistys on em. asiakirjassa mainittu yhteistyökumppanina vesienhoidon tavoitteiden edistämisessä.

Yhdistys toteaa, että nähtävillä oleva asiakirja on lähtökohtaisesti selkeä ja looginen. Vastaamista helpottavat myös asiakirjassa vastaajille esitetyt kysymykset. Oman toimialueensa näkökulmasta yhdistys tuo esiin seuraavaa.

Pintavesiä koskevan suunnittelun tarpeita varten Oulujoen – lijoen vesienhoitoalue on jaettu viiteen suunnittelualueeseen, joilla vesienhoidon haasteet poikkeavat toisistaan. Joudumme huomauttamaan, että **suunnittelualueista puuttuu kokonaan Kalimenjoki**, joka sijoittuu Kiiminkijoen ja Oulujoen valuma-alueiden väliin. Kalimenjoen ekologinen tila on ainoastaan välttävä, eikä nyt voimassa oleva toimenpideohjelma ole tuomassa siihen sanottavaa parannusta. Kalimenjoella korostuu aivan erityisenä kysymyksenä voimakas rautailmiö, josta joen koko ekosysteemit toiminta kärsii pahoin. Kalimenjoen kysymys tulee näistä syistä ottaa käsiteltäväksi erikseen. Pienenä valuma-alueena alueella olisi mahdollista etsiä myös pilotoivia toimintatapoja, joita voitaisiin hyödyntää myöhemmin laajemmin.

Kalimenjoen valuma-alueen pinta-ala on 224 neliökilometriä. Vesilain mukaan kysymyksessä on joki. Kun suunnittelualuejaon perusteena on alueiden toisistaan poikkeavat haasteet, Kalimenjoki on myös tässä suhteessa erityinen. Kalimenjoen valuma-alueelta, varsinkin Jäälin alueelta, on käytettävissä runsaasti tutkimustietoa.

Kalimenjoen valuma-alueella on useita kuormittavia toimintoja, mutta keskiössä ovat metsätalousmaiden kuivatuksen vaikutukset. Alueella on runsaasti mustaliuske-esiintymiä. Jääkauden pyörteissä mustaliuskeainesta on sekoittunut myös kivennäismaihin. Maapohjan tehokas kuivattaminen ja suuri kuivatussyvyys saavat aikaan metallien, erityisesti raudan, massiivisen mobilisoitumisen. Vaikka ilmiön mekanismeja ei kaikilta osin tunneta, on selvää, että kuivatusta on tarpeen keventää.

Uusien LUKE:n tutkimusten mukaan puuston kasvuun riittää huomattavasti nykyistä pienempi kuivatussyvyys. Säiden yhä äärevöityessä metsä kärsii myös kuivuudesta, jos pohjavesi on tarpeettoman syvällä. Hyvällä suunnittelulla metsätalouden harjoittaminen voi edelleen jatkua mutta ympäristövaikutukset vähenevät.

Vesienhoidon peruslähtökohtana pidetään valuma-alue lähtöistä suunnittelua. Myös uusi metsätalouden kannustejärjestelmä METKA perustuu tähän. Erityisesti Metsäkeskus on järjestänyt viime aikoina runsaasti koulutusta, ja erilaisia kunnostusratkaisuja on etsitty tutkimushankkeiden kautta. Ongelmana on nyt uuden tiedon jalkauttaminen ja siihen perustuvien ratkaisujen aikaan saaminen.

Valuma-alue lähtöinen toiminta vaatii maanomistajien keskinäistä yhteistoimintaa sekä vuorovaikutusta muiden toimijoiden kanssa. Onnistuminen edellyttää lisäksi, että kustannusten ja hyötyjen kohdentuminen koetaan oikeudenmukaiseksi. Nyt suunnittelusta puuttuu käytännön toimintaan tähtäävä koordinoiva taho.

Kalimenjoki on suhteellisen kompakti kokonaisuus, jossa olisi mahdollista pilotoida todellista valuma-alue lähtöistä toimintamallia ja hyödyntää siinä uutta tutkimustietoa ja metsätalouden kannustejärjestelmää. Vesistön kunto on niin heikko, että ilman tällaista toimintamallia vesipuitteiden edellyttämää hyvää ekologista tilaa ei ole mahdollista saavuttaa näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa.

Kalimenjokea, Jäälänjärveä ja Kiiminkijokea koskevana erityiskysymyksenä on syytä ottaa huomioon Valtatien 20 parantamishanke, joka ajoittunee seuraavaan suunnitelmakauteen. Hanke sisältää lukuisia alikulkutunneleita sekä muuta tarvetta pohjavedenpinnan alentamiseen. Tästä aiheutuu väistämättä suuri raudan ja muiden metallien mobilisointipotentiaali. Kuivatusvedet on syytä varautua käsittelemään tehokkaasti ennen niiden johtamista vesistöön.

Lisätietoja tähän lausuntoon liittyvistä kysymyksistä antaa allekirjoittanut.

Kiimingin – Jäälän vesienhoitoyhdistys ry:n puolesta

Birger Ylisaukko-oja
Rantapolku 6
90940 Jääli
p. 045 204 1003
sp. birger.ylisaukko-oja@outlook.com